

parent eam in iniquitatibus. Sequitur enim: **A** non sunt hæc a Domino omnipotente? id est, talis **621** edificatio non est a Domino sabaoth, quem nunc LXX interpretat sunt, omnipotentem. Delicent enim multi populi, et quamvis infinita gentes in eorum ducentur errorum, tamen vel lassabuntur, quod magis significat *δύσκολόν ἐστιν*: vel certe coactabuntur in angustum, et Ecclesie multitudini non poterunt comparari. Illis quippe in igne deficientibus (quod sentitur, aut diaboli principis sui igne consumptis, aut certe succensis igne Domini, de quo ait: *Ignem veni mittere super terram, et quam volo ut ardeat* (Luc. xii. 49), et de prioro cursu retractis, et agentibus penitentiam, et coaptum iter descendentibus, quod sonat *δύσκολόν ἐστιν*, r eplebitur universa terra gloria Domini, quando ad prædicationem apostolorum in universum orbem exierit sonus eorum, sicut aqua operientes mare (Psal. xviii, id est, ut omnem saluginem, et amaritudinem sæculi, quam terra liberat, plente desuper diabolo, aqua Domini operiant; et efficiant maris locum et amaritudinis pristinae non apparere. Unde et in psalmo dicitur, *Beati quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* (Psal. xxxi, 1). Potest autem (quamquam non conveniat ordini lectionis, nec ad præsentem Scripturæ textum faciat) et super Jerusalem intelligi civitatem plenam sanguine prophetarum, de qua Scriptura commemorat (Math. xxiii), quod redundaverit in ea sanctorum sanguis a porta usque ad portam. Et quæ dicit in Domini passione: *Sanguis ejus super nos*, et super filios nostros (Ibid., xxvii, 25). Et ad quam Deus loquitur in Isaia: *Cum levaveritis manus ad me, non exaudiam vos: manus enim vestrae sanguine plene sunt* (Isai. i, 15). Hæc edificata est in iniquitatibus: in qua juxta eundem prophetam justitia dormivit. Nec est edificatio ejus a Domino sabaoth. Unde defecerunt populi multi in igne: et gentes multæ lassatae sunt eo tempore quo Vespasianus et Titus circumdata est exercitibus, et ad diem solemnem Paschæ venientes, urbe quasi carcere sunt reclusi: **622** et fame et penuria defecerunt, et usque ad extremas ruinas Hadriani eos perduxit obsidio (Mt. obsidium). Subversa autem civitate sanguinum, et urbe iniquitatum, et populis igne consumptis, et gentibus que auxilium eorum venerant, hoc illicque dispersis, et dimittentibus lassas manus, repleta est universa terra gloria Christi, et

quasi aquis, ita sermonibus et doctrina ejus universus mundus coopertus est.
(Vers. 15 seqq.) *Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum et inebrians, ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus (a) est ignominia pro gloria: bibe tu quoque, et consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, et vomitus ignominia super gloriam tuam: quia iniquitas Libani operiet te, et vastitas jumentorum [Vulg. animalium deterrebit eos, de sanguinibus hominum et iniquitate terræ, et civitatis, et omnium [Al. hominum] habitantium in ea. LXX: Væ qui propinat proximo suo subversione turbida, et inebrians, ut aspiciat in speluncis eorum: saturitatem ignominia] bide gloria bibe et tu: et commovere, circumdedit te calix dexteræ Domini, et congregata est ignominia super gloriam tuam: quia impietas Libani operiet te, et miseria bestiarum terrebit te: propter sanguinem hominum, et [c] impietates terræ et civitatis, et omnium habitantium in ea. Pro subversione turbida, Symmachus interpretatus est, καὶ ἕρπον ἀκαθάρτων τὸν θυμὸν ἑαυτοῦ, id est, et emittens absque judicio furorem suum. Theodotus (d) λέκον γένεος σου, quod interpretatur ab effusione tua. Quinta editio ἔξ ἀποστόχει σου ἀκαθάρτων; τῆς ὀργῆς σου, quod significat, de subversione insperata iræ tuæ. Aquila, ἔξ ἐπιτροπῆως γόλοσ σου, quod possumus vertere, de emissione furoris tui. In alia editione reperit, οὐκί τὸ ποτίζοντι τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ ἀέλληρ περὸν ἄνθρωπον, quod ipsum in lingua nostra sonat: *Væ qui potum dat amico suo turbidum volentem. Sed et alibi translatum legi: Væ qui potum dat proximo suo ἐκκαρπὸν ἑλπομένον, id est, amantem turbidum. Hoc propterea et verbum Hebraicum מַשְׁפָּחָה (maspacha), quod translulerunt LXX subversionem, sciri **623** possit quanta apud omnes editiones varietate discordet. Igitur adhuc contra Nabuchodonosor invecito est, quod oblitus conditionis suæ, et quasi ignorans esse hominem, alteri homini fel et amaritudinem propinavit. Possumus autem eum vel regem intelligere Judææ, vel generatim omnes homines quod inebriaverit eos malis, ut videret Sedeciam et captivorum omnium nuditatem. Pro quo interpretatus est Symmachus et quinta editio, ut videret ignominias eorum. Dicuntur autem hæc per metaphoram ebrii hominis, et nuditate (sturpati, quod Nabuchodonosor omnes inebriaverit calice furoris sui, cunctosque expoliatos viderit et captivos, et illi qui quondam gloriosi fuerant, in ultimam redacti sint servitutem: hoc enim est quod ait: *Reple-***

(a) Mutat Victor, ex Hebræo, Vulgataque editione, repletus es. Aflictor vero in subnexa expositione Hieron. sentit.
(b) Idem rescribit, pro gloria, quamquam in Græco sit ἐξ ὀδύνης, et Hebræice נִכְבָּד, de gloria; nam, inquit, Hieronymus sensum potius attendens, quam vim verbi, pro gloria vertit, si que retinuit in Commentario.
(c) Propterea quod singulari numero in Hebræo scriptum est, וְיָדָה, vocem quoque ἀποστειλάς absque articulo, qua usi sunt LXX, minori numero Victorius jure accepit, reponditque hic impietatis, pro impietates. Manifeste autem in Alexandrin. ms. ἀποστειλάς legas.
(d) Legerat Martian. uno verbo, nullo autem sensu, ἀποστειλάς, quod emendamus ἀπὸ γένεος. Fortasse autem Theodotus integritas posuerit, ἀπὸ γένεος θεοῦ σου, de effusione furoris tui. Victor. ἀφύσθησεν σου. Mox pro insperata, Regim. ms. habet subita.
(e) Ad fidem Regii ms. restituimus ἐπιτροπῆως; qua in lectione et Barberiniana alter a Montfauconio laudatus consentit. Antea erat ἐκπίψεως. Mox quoque emendamus ποτίζοντι, pro quo corrupte Martian. legit ποτίζοντι. Leviam autem alia scriptio nis menda taciti castigamus.
(f) Titiose crst in vulgatis libris, nuditate turbati. mss. nostri castigant.

us est ignominia pro gloria, ut subaudiatur amicus, et proximus, sive consors regni, qui tum, o Nabuchodonosor, calicem bibit. Unde quia inebriasti plurimos, tu quoque bibe de calice Domini et consopire: circumdaberis supplicis dextera Domini, et cum ignominia vomitus tui omnia quæ absorbueras, egres, et de sublimi gloria ad ultima deduceres mala, Quia iniquitas Libani operiet te; superbia, inquit, tua et eversio templi, et rapina sanctuarii te depopulabitur atque vastabit. Et quia semel nominaverat montem Libanum, sub ejusdem translatione victimas, et sacrificia, vel certe multitudinem populorum, quæ interfecta est in Jerusalem, animalibus vel bestis comparat, dicens: *Et vastitas animalium opprimet te*. Hoc autem omne patieris, quia vastasti Judam, subvertisti terram repositionis, et civitatem Jerusalem omnesque habitatores ejus. (a) Adivi Liddæ quendam de Hebræis, qui sapiens apud illos, et *θεωρητικός* vocabatur, narrantem hujusmodi fabulam: Sedecias, inquit, a Nabuchodonosor rege creatus in Babelatha, hoc est, Antiochia, variisque irrisus modis, ductus est Babylonem (IV Reg. 25; Jerem. 39). Ubi cum quadam die Nabuchodonosor convivii festa celebraret, jussit ei dare potionem, qua hausta, venter potantis solveretur in fluxum: ac subito introductum ante ora epulantium, compulsisque vi ventris pollutum esse **624** stercore, et hoc esse quod nunc hic Scriptura dicat: *Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum et inebrians, ut aspiciat nuditatem ejus, et ignominiam pro gloria: quod scilicet ille qui rex potentissimus fuerat ad tale dedecus per eum sit deductus. Unde et comminatur ei Deus quod et ipse bibiturus sit hujusmodi potionem, et passurus omnia, quæ passus est Sedecias. Hoc quam ridiculum sit, me tacente, cognoscitis. Si enim quod sequitur: *Bibe tu quoque, et consopire, et circumdabit te calix dexteræ Domini, et vomitus ignominia super gloriam tuam*, non de calice intelligunt, ergo et ille calix quo Sedecia propinatum est, mala sunt intelligenda, non, ut illi volunt, *καθαροῦ ζύου*. Sin autem dicunt vere factum, et temperatam hujusmodi potionem, ut supra retuli: ergo et calix iste quem bibiturus est Nabuchodonosor, *καθαροῦ ζύου* estimandus est plenus, ut Deus sabaoth et Dominus omnipotens pro vindicta magna Nabuchodonosor propinet *καθαροῦ ζύου*, et faciat eum suo stercore pollui. Hoc adversus Judaicam traditionem. Veniamus autem ad intelligentiam spiritualem. Væ tibi, diabole, sive Antichriste, vel hæreticorum dogma perversum, qui doctrinis tuis et potione turbida inebrias [Al. inebrians et subvertens et das] populos deceptorum, et subvertis proventum fidem, dans eis potionem, non de Siloa, non de Jordane, non de fontibus Israel, sed de torrente Cedron, et de flumine Egypti, de quo Jeremias dicit: *Quid tibi et via Egypti, ut bibas aquam Geon*. (Jerem. ii, 18) pro quo in Hebræo scri-*

ptum est *סוּר* (sur), id est, turbidam atque cænosam quamvis enim de paradiso Scripturarum flumina Egypti exire credantur: tamen qui conculcantur pedibus Pharaonis, perdidit splendorem suum et violata luto Egypto, versa sunt in torrentes, de quibus sanctus quod evaserit, gratulatur dicens: *Torrentem pertransit anima nostra* (Ps. cxxiii, 5) Quod si quis opposuerit torrentem Corath, de quo bibit Elias (III Reg. 17); et torrentem alium, de quo Dominus bibit in via (ita enim scriptum est: *De torrente in via bibet* [Ps. cix, 7], hoc dicendum, quia quicumque in Egypto fuerit, et via hujus sæculi, quamvis Moyses et Aaron, quamvis **625** Jeremias sit et Elias, tamen necesse est eum de tentationibus Egypti et solitudinis bibere, unde et Domini sermo qui ob hoc carnem assumpserat, ut biberet de torrente, considerans majestatem suam dicit: *Pater, si possibile est, transeat calix iste a me* (Mat. xxvi, 39). Rursum videns se esse in Egypto, et aquas non posse mundari, nisi ipse potasset, ait: *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis*. Hæc propterea, quia diabolus subversione et poculo turbido ac perversis quibusque doctrinis inebriat proximos, id est, rationale animal, et faciat eos quos deceptor, respicere ad speluncas suas. Ecclesie enim dogmata libera sunt: die gratulantur et lumine. Qui autem inebriantur, nocte inebriantur (I Thess. v, 7): et qui eos inebriant, non deunt in atria Domini, quæ nulla tectorum premuntur umbra, sed in speluncas. Fecerunt enim domum Patris quæ fuerat domus orationis, speluncas latronum (Math. xxi, pollicentes initiationes quasdam et mysteria, et recordati solumque hæreticis nota secreta, de quibus loquitur et Isaia: *Et manufacta omnia abscondent, inferentes in speluncas et in scissuras petrarum et foramina terræ* (Isai. ii, 18, 19). Non ingrediamur ergo in speluncas hæreticorum, nec abscondamur ibi, ubi impius Saul stercorea doctinarum suarum egerere consuevit (I Reg. xxiv): sed magis ascendamus ad speluncam excelsam montis Sina, ubi et Elias vidit Dominum (I Reg. xix), et Moyses posteriora ejus ante conspexit (Exod. xxxiii). Et Isaia de Domino clamitans: *Hic habitabit, ait, in spelunca excelsa* (Isai. xxxii, 16). Si quis autem non habet poculum turbidum et doctrinam hæreticam, et magister Ecclesie est, et omnia facit turpis lucræ gratia, et vendit colubas in templo, hoc est dona sancti Spiritus, et in cathedra sacerdotali sacris suffocet aves, iste non facit quidem domum orationis speluncam latronum, sed facit domum Patris domum negotiationis. Post hæc sequitur: *Saturitatem ignominia pro gloria bibe tu, et commovere, id est, o diabole, o dogma perversum, o hereticus, qui te putas calicem esse aureum, quod inebriantur omnes gentes, ut viderent speluncas et secreta tua, pro gloria magnitudine replere saturitate ignominie, et reputare in vas fictile opera manuum figuli: bibe et tu de calice Domini, de quo in psalmo **626** dicitur: *Calix**

(a) Regim. ms. cum Victorio, *Audivi Liddæ*, etc.

in manu Domini, vini meri plenus mixto, et inclinauit ex hoc in illud: verumtamen *sax* ejus non est exinanita (Psal. lxxv, 9). Et a priori sententia commovere, et noli putare firma esse et stabilia, in quibus primum stare cupiebas: quia circumdedit te calx dexterae (Al. dextera) Domini. Porro quia propinasti proximo tuo subversione turbida, congregabitur ignominia super te, et super gloriam tuam, quam primum te habere credebas: istudque patieris, quia impietas Libani operiet te, secundum illud quod dicitur: *Et oratio ejus fiat in peccatum* (Psal. cviii, 7). Libanus enim mons juxta Græcum sermonem *ὄρος* *ὄρος*; est thuri: thus autem *ὄρος* est spiritualis thymamatis, quod est cultus Dei. Ideo hæreticorum perversa oratio et non Evangelica simplicitate directa, eis vertetur in peccatum, et impietas cultus Dei operiet eos. Unde sequitur: *Et miseria bestiarum terribiliter propter sanguinem hominum, et impietates terræ, et civitatis, et omnium habitantium in ea.* Et est sensus: Eos quos tuis fraudibus decipisti, et de ovibus Christi fecisti esse bestias tuas, cum videris in miseria, et pro errore sustinere supplicia: tunc terreberis, tunc jacebis. Ac ne arbitreris me, quia Libanus et ejus bestias nominavi, de brutis animalibus, et non de hominibus loqui, manifestius tibi dico: Sustinebis hæc, quia multorum hominum fudisti sanguinem, quos Deo perire fecisti. Et exercuisti impietatem in terra viventium, in terra mansuetorum, et impietas tua in civitate quoque Domini deservit, id est, in Ecclesia ejus; multosque qui habitabant in ea, impietatis tue fecisti esse participes. Hoc sub persona hæreticorum dictum sit. Ceterum si volumus de Antichristo intelligere; sive de diabolo qui operaturus est in Antichristo, et iste calice suo, quo Christi cupiet subvertere disciplinam, inebriabit phirimes, ut ebrii ingrediantur speluncas ejus; sed postquam finis advenit, pro ea gloria qua se magnificaverat, implebitur ignominia. Implebitur autem, quia bibet suppliciorum calicem, et commovebitur, nequaquam firmus in malitia sua, sed trepidus, et sero penitens. Circumdabit enim eum calix dexterae Domini, qui est Dominus atque Salvator, quando interfecerit eum spiritu oris sui, et destruxerit **627** illuminationis adventus sui. Tunc omnis ignominia quam sibi cogitationibus, factis, sermonibus congregavit, veniet super gloriam ejus: ut quantum ante putabat inclutus, tantum postea ignominia plenus sit. Baspheavit enim in Deum, et impietas quam exercuit in Libano, operiet eum, et multorum hominum furor, qui adversum Dei Ecclesiam debacchati sunt, ipsi imputabitur: nec poterit elevare cervicem, sed terrore deprimetur in terram. Multos enim homines interfecit, et totum orbem, id est, Ecclesiam Christi et habitatores ejus sua impietate vastavit. Sciendum igitur et hoc capitulum,

(a) Penes Victor. verba, et justam historiam, desiderantur.

(b) Verba, sive ut in Hebræo scriptum est, Dora, quæ apud Martian. decrant, et facile ob ejusdem vocis

quod nunc exposuimus, id est: *Væ qui potum dai proximo suo subversione turbida*; et priora tria in quibus dictum est: *Væ qui multiplicasti sibi quem non sunt sua*, et: *Væ qui congregat avaritiam malum domui suæ*, et: *Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus*, et (a) juxta historiam, et juxta anagogen, vel adversum Nabuchodonosor, vel adversus diabolum et Antichristum et hæreticos posse æqualiter accipi.

(Vers. 18.) *Quid prodest sculptile, quia sculptil illud fector eius, conflatile et imaginem falsam? quia speravit in figmento fector ejus, ut faceret simulacra multa.* LXX: *Quid prodest sculptile, quia sculpterunt illud; formaverunt illud conflatile, imaginem falsam? quia confidit fector in figmento suo, ut faciat idola multa.* Consequenter superioribus (Al. in superioribus) de Nabuchodonosor dicitur, quod fabricatus sit statuam idoli Bel, et posuerit eam in campo Dora: (b) sive, ut in Hebræo scriptum est, Dora super quo plenus in Daniele legimus (Dan. iii). Miratur itaque Scriptura regis amentiam et stultitiam, quia ipse jusserit statuam auream fieri, et fector confidit simulacro quod finxit: quod quidem possumus et generaliter contra omnes idolorum accipere cultores. Nec putemus unum esse quod sculptitur, et conflatur. Sculpturam quippe possumus in lapidibus et in marmoribus accipere: conflaturam vero in his metallis intelligitur, quæ solvi possunt atque conflari; verbi gratia, auro, argento, ære, plumbo, stannoque. Hoc dictum sit, ut juxta tropologiam scire possimus quid sit inter sculptile atque conflatile. **628** Legimus in Deuteronomio: *Maledictus omnis qui fecerit sculptile et conflatile, opus manuum artificis, et posuerit illud in abscondito* (Deut. xxvii, 15). Sculptile et conflatile reor, dogmata esse perversa, que ab his a quibus facta sunt, adorantur. Vide Arium sculpsisse sibi idolum creature, et adorasse quod sculpsit. Cerno Eupnomium conlasse imaginem falsam, et conflationis suæ curvare cervicem. Signanterque Scriptura: *Et ponet, inquit, illud in abscondito.* Habent enim et ipsi orgiasua, et quasi (c) pro perfectis quibusque discipulis tradunt abscondita sacramenta, que si ad lucem processerint, statim quod facta sunt, arguantur. Nihil igitur eis proderit sculptura et conflatio sua. Sculptura, quæ refertur ad lapides, in his dogmatibus intelligitur, quæ stultitiam prima fronte demonstrant. Conflatio est ibi, ubi aliqua videtur esse ratio sapientiæ secularis, et velut quondam auro, ita disciplinis philosophorum et splendore eloquentiæ idolum conflatum est. Nihil ergo proderit figmento fectori suo. Et mutum surdumque simulacrum adoratorem suum audire non poterit. Si quando videris aliquem nolle credere veritati, et ostensa suorum dogmatum falsitate, incepto studio perseverare, congrue poterit dicere: Sperat in figmento suo, et facit simulacra multa vel surda: *καὶ* quippe apud Græcos

occursum solemnem scribarum lapsu prætermissa sunt, et Reg. ms. aliusque editis libris sufficiens. Levitia alia emendanda.

(c) Reg. mss. quasi perfectus, absque pro vocula.

utrumque significat: quamquam Symmachus *ἄλλα* interpretans, muta magis videatur intellexisse quam surda. Nec moveat quempiam illud *ἄλλα* Scripturam, de quo sæpe diximus: *Quis, putas, fidelis et sapiens dispensator* (Luc. xii, 42)? Et in alio loco: *Quis sapiens et intelligit* [Al. intelligit] hæc (Ps. cvi, 43)? eo quod quis, vel quid pro raro accipiat: cum possumus et de alio loco pro impossibili hoc ipsum accipere: *Quis nos separabit a charitate Christi: tribulatio, an angustia* (Rom. viii, 35)? et cætera. Et de presenti capitulo: *Quid prodest sculptile, quia sculptil illud fector eius?* In utroque enim impossibilitas demonstratur, quod nec Apostoli charitatem ulla tribulatio et angustia dividere possit a Christo, nec in idolis sit ulla utilitas.

(Vers. 19, 20.) *Væ qui dicit ligno, expergiscere. surge, lapidi laceranti* (Al. jacenti), numquid ipse docere poterit? **629** *Ecce isle cooperatus est auro et argento, et omnis spiritus non est in visceribus ejus. Dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie ejus omnis terra.* LXX: *Væ qui dicit ligno, evigila et exsurge: et lapidi, elevare; et ipsum est imago, et est productio auri et argenti, et omnis spiritus non est in eo. Dominus autem in templo sancto suo: recreatur a facie ejus omnis terra.* Et hoc similiter vel adversum Nabuchodonosor, vel adversum omnes qui venerantur idola, accipi potest. Et describitur error humanus, quod argenteum, aurum, gemmas et sericum, quibus vel obvoluta, vel (a) operata sunt idola, præ fulgore materiæ deos æstimant, cum formam quidem potuerit artifex dare: animam autem, qua vegetantur artus, nequeverit. Et contrario Dominus dicitur in templo sancto suo (Psal. x) non in templo manufacto, sed vel in cælis, vel in unoquoque sanctorum, juxta apostolum dicentem: *An nescitis, quoniam templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis* (I Cor. iii, 16)? Et alibi: *Corpora vestra templum Dei sunt* (I Cor. vi, 19); vel in Filio sicut ipse ait: *Pater in me manens, ipse facit opera* (Joan. xiv, 10). Aut certe juxta illud, quod cælos et terras, maria et universum mundum (Virg. vi. *Æneid.*):

Spiritus intus alit; totamque infusa per artus,
Mens agitât molem, et magno se corpore miscet:

mundus omnis qui celo constat, et terra, et cælorum circulis clauditur, Dei domus esse perhibetur. Unde et Apostolus confidenter: *In ipso enim*, ait, *vivimus, et movemur, et sumus* (Act. xvii, 28). Quod si quis opposuerit, quomodo spiritus in idolis non esse dicatur, cum omnibus simulacris assideant immundi spiritus, discat Scripture sancto consuetudinem, nunquam spiritum perversum absolute, sed cum addimento aliquo spiritum nuncupari: sicut ibi: *Spiritus fornicationis seducti sunt* (Osæ iv, 12). Et in Evangelio: *Cum autem spiritus immun-*

(a) Correximus *operta*, pro *aperta*: et mox, quia vegetantur, pro quibus, Victorio facem preferente.

ad usuerit de homine (Luc. xi, 24), et cætera his similia. Spiritus autem ubicumque solus et absolute sine aliquo addimento legitur, semper refertur ad bonam partem, id est, ad Spiritum sanctum, ut est illud Apostoli: *Qui seminavit in Spiritu, de Spiritu metetur vitam æternam* (Galat. vi, 8). Et alibi: *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax* (Galat. v, 22); et in alio loco: *Spiritus ambulat, et desideria carnis non perficietis* (Ibid., 16). Neque hoc dicimus, quod non et Spiritus sanctus cum addimento ponatur: vocatur enim et Spiritus sanctus, et spiritus principalis, et spiritus rectus, et spiritus Dei, et cætera his similia; sed quod Spiritus sanctus, et cum addimento et solus sæpe ponatur; spiritus autem perversus nusquam nisi cum addimento lectus sit. Sed et illud dici potest (si quis contentiose spiritum perversum in hoc loco voluerit accipere), quod aliud sit; *Omnis spiritus non est in eo*; aliud si dixisset: *Omnis spiritus non est circa eum*: potest enim assidere simulacris; ceterum intrinsece esse non potest. Unde et Aquila significantius veritatem Hebraicam dicens: *Et spiritus ejus non est in visceribus, sive in medio ejus.* Propterea sciendum in quibusdam Hebraicis voluminibus non esse additum, *omnis*; sed absolute, *spiritum* legi. Quod si quis ratione superatus in bonam partem acceperit spiritum, et quaesierit, cur si de Spiritu sancto dictum sit, cum addimento legatur: *Et omnis spiritus non est in eo?* sciat omnem spiritum, diversas gratias intelligi Spiritus sancti: ut sit sensus: Nihil in se gratiam, nihil poterit habere virtutis. Quod quidem et juxta tropologiam magis intelligitur, quod in universis idolis hæreticorum et figmentis diaboli, nulla sit gratia Spiritus sancti; sed imaginem divinitatis et pulchritudinem dogmatum præferre videantur, cum in illis nihil spirans sit et vitale. Dicamus et illud, ne lectorem videmur celasse quod novimus, spiritum et ventum apud Hebræos eodem appellari vocabulo, id est, *רוח* (ruah), et pro sensu loci, vel spiritum accipi solere, vel ventum. Ergo et in hoc loco, spiritum vel pro vento accipere possumus, quod nihil spiret in idolis; vel pro anima, quod simulacra (b) animata sint. Quod autem spiritus accipitur pro anima, manifeste significat Salvatoris oratio: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum* (Luc. xxiii, 46). Neque enim Jesus aut perversum spiritum (quod cogitare quoque nefas est), aut Spiritum sanctum, qui et ipse Deus est, Patri poterat commendare et non potius animam suam, de qua dixerat: *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi, 38, et Marc. xiv). Et: *Nemo potest eripere animam meam a me: sed voluntate mea depono animam meam, et sponte mea a rursum assumo eam* (Joan. x, 17, 18).

(b) Vitiose erat *inanimantia*, quod nostri mss. et quos Victorius consuluit, castigan